

Zlato na Novoknínsku

HISTORIE A SOUČASNOST

Gold In the Nový Knín Area

Veronika Štědrá a Pavel Lhotský (eds.)

Rastislav Korený, † Jiří Litochleb, Pavel Lhotský,
† Jiří Majer, † Petr Morávek, Dana Pacovská,
Veronika Štědrá, † Tomáš Váňa, Josef Velfl

Česká geologická služba,
Praha 2021

„Mají též obyvatelé knínští svobodu mít z zlata
dobývati kdež by se jim koli místo příhodné
k tomu zdálo, na dědinách, lesích, horách
neb potocích jim přináležejících jakkoli,
bez překážek všelikého člověka.“

*Výňatek z Majestátu krále Jiřího z Poděbrad, kterým v roce 1461 navrácí
Knínu všechna práva a výsady, ztracené za husitských válek.*

Fotografie na přední straně obálky: Zlato z dolu Libčice
z expozice muzea v Novém Kníně, skutečná velikost
12 × 8 mm, foto P. Kříž. Znak města Nový Knín.

Fotografie na zadní straně obálky: dole – Výřez z historické
mapy chvojenského rudního pásma, foto P. Kříž,
vlevo – Budova Muzea zlata v Novém Kníně, foto P. Kříž,
vpravo – Báňsky zabezpečený portál opuštěné štoly
Kateřinky na kozohorském pásmu, foto P. Kříž.

Fotografie na straně 6: Škola rýžování pro malé i velké,
Mistrovství ČR a SR Nový Knín 2007, foto V. Štědrá.

Photos on the cover: Gold specimen from the Libčice Mine,
12 × 8 mm, the Nový Knín Gold Museum. Photo by P. Kříž.

Coat of arms of the town of Nový Knín (courtesy Mayor of Nový Knín).

The detail of the historical map of the Chvojná ore belt. Photo by P. Kříž.

The building of the Museum of Gold at Nový Knín, 2014. Photo by P. Kříž.

The entrance of the historical Kateřinky Gallery with safety grid,

Kozí Hore ore belt. Photo by P. Kříž.

Photo on page 6: The panning school for kids and adults,
CZ-SK Championships Nový Knín 2007. Photo by V. Štědrá.

Vydání této publikace bylo umožněno
díky pomoci a podpoře organizací a institucí:

Český klub zlatokopů

Česká geologická služba

Město Nový Knín

Hornické muzeum Příbram

© Veronika Štědrá, Pavel Lhotský, 2021

ISBN 978-80-7075-918-9

Obsah

Slovo úvodem	7
Zlato v českých dějinách – <i>Jiří Majer</i>	9
Historie těžby zlata na Novoknínsku – <i>Jiří Litochleb</i>	19
Geologie novoknínské oblasti – <i>Petr Morávek</i>	33
Ložiska zlata – <i>Petr Morávek</i>	43
Archeologické nálezy z Nového Knína a okolí od pravěku do 15. století ve vztahu k ložiskům zlata – <i>Rastislav Korený</i>	67
Expozice Českého klubu zlatokopů v muzeu v Novém Kníně – <i>Veronika Štědrá</i>	75
Muzeum zlata Nový Knín – báňsko-historická a vlastivědná expoze – <i>Josef Velfl</i>	79
Hornické muzeum Příbram – <i>Josef Velfl</i>	82
Průzkumná štola Josef u Mokrska experimentem ČVUT – <i>Dana Pacovská</i> ...	85
Naučná stezka Nový Knín a okolí – <i>Pavel Lhotský</i>	87
Naučná stezka Kozí Hory – Libčice – <i>Tomáš Váňa</i>	93
Naučná stezka Zlaté Psí hory – <i>Petr Morávek</i>	101
Literatura	109
Stručný terminologický slovník	113
Extended English Summary	119
Foreword	119
Gold in the Czech History – <i>Jiří Majer</i>	120
History of Gold Mining in the Nový Knín Area – <i>Jiří Litochleb</i>	126
Geology of the Nový Knín Area – <i>Petr Morávek</i>	134
Gold Deposits in the Nový Knín Area – <i>Petr Morávek</i>	139
The Nový Knín Town Museum: A Rich Gold Mining History – <i>Veronika Štědrá</i>	143
The Nový Knín Museum Of Gold – Mining And Historical Exhibitions – <i>Josef Velfl</i>	145
To The Mining Museum Of Příbram To See Unique Objects – <i>Josef Velfl</i> ...	148
A New Life For An Abandoned Exploration Josef Gallery Near Mokrsko – <i>Dana Pacovská</i>	150
The Education Trail “Nový Knín And Surroundings” – <i>Pavel Lhotský</i>	150
The Education Trail “Kozí Hory – Libčice” – <i>Tomáš Váňa</i>	154
The Education Trail “Zlaté Psí hory” – <i>Petr Morávek</i>	158
Figure Captions	163

Slovo úvodem

Tradice těžby a zpracování zlata v Českých zemích svými kořeny sahá do minulosti vzdálené více než dvě tisíciletí. Dolování zlata na Novoknínsku započali s největší pravděpodobností již Keltové jedno nebo dvě staletí před Kristem: zlato tehdy získávali z náplavů Kocáby i Vltavy. Ve 13. až 14. století byl Nový Knín významným centrem podzemního dolování zlata v Čechách. Horní úřad tu sice přetrvával až do poloviny 17. století, avšak od počátku 15. století tu těžby zlata již podstatně zeslábly. Pokusy o obnovu dolování na Novoknínsku byly činěny až do 19. století a ve větší míře zejména počátkem 20. století díky všestranné aktivitě hraběte Sylvy-Tarouccy. Ani on však nebyl příliš úspěšný, ačkoliv v blízkých Libčicích otevřel kdysi bájný „mladokamlovský zlatonosný couk“ a postavil na tehdejší dobu moderní důl a úpravnu.

Průzkumné práce prováděné v širší oblasti během osmdesátých let přinesly nové pohledy. V téměř zapomenutém koutu Novoknínska zvaném Psí hory byla ověřena nová ložiska zlata značného ekonomického významu, z nichž zejména ložisko ležící pod kopcem Veselý u obce Mokrsko svým objemem přesahuje rámec České republiky: obsahem téměř jednoho sta tun zlata představuje jedno z největších známých ložisek zlata v Evropě. Množství zlata zde obsažené odpovídá jeho odhadované celkové produkci na území Českých zemí v průběhu dvou tisíciletí. Vedle nesporného ekonomického významu upoutalo toto ložisko i zájem mnoha vědců; s ojedinělou charakteristikou zlatonosného zrudnění „typu Mokrsko“ je možné se dnes setkat na nejedné mezinárodní vědecké konferenci o geologii. Nalezení tohoto ložiska však nepřineslo jen pozitivita: občané obce Mokrsko se začali obávat o ztrátu svých domovů a ekologičtí aktivisté v souvislosti s teoretickou těžbou hovoří o nepřípustném zásahu do životního prostředí. Otazníky zůstávají otevřené pro budoucnost, nicméně štola Josef mezitím ožila pod vedením FS ČVUT jako ojedinělé experimentální geotechnické pracoviště.

V roce 1999 se pod záštitou „Světové asociace zlatokopů“ konala u Nového Knína první světová mistrovská soutěž v rýžování zlata, která připomněla právě dvacetiletou tradici sportovního zlatokopectví u nás. Umístění Mistrovství světa v rýžování zlata „Kocába 1999“ do údolí říčky Kocáby mezi Malou a Velkou Lečicí nedaleko starobylého horního města bylo více než symbolické, neboť málokde se na tak malém území spojuje historie i současnost zlatokopectví v původním slova smyslu. V roce 2020 se mezinárodní zlatokopecká obec znovu na Novoknínsko vrací.

Publikace, která se vám nyní dostává do rukou, je věnovaná jedné z nejvýznamnějších oblastí dobývání zlata v Čechách – Novoknínsku, kraji s krásnou přírodou a dlouhou tradicí těžby zlata. Její upravené druhé vydání, umožněné díky České geologické službě, Hornickému muzeu v Příbrami, ČVUT a Českému klubu zlatokopů, navazuje na starší odborné práce a řadu zájmových aktivit z let 1998–2019. Expozice historie těžby zlata, otevřená v budově bývalého horního úřadu v Novém Kníně při příležitosti Mistrovství světa, byla v r. 2020 rovněž částečně obnovena.

Tři naučné stezky přibližují historii a geologii novoknínských revírů přímo v terénu. Doufáme, že umožní všem zájemcům, aby poznali i přírodní prostředí, v němž se zlato vyskytuje. Za pomoc při budování těchto stezek patří dík jak odborným garantům, tak mnoha členům Českého klubu zlatokopů, kteří stezky vyznačili a udržovali, a také místním obcím za jejich dlouholetou obnovu a renovaci.

Bude uspokojením pro všechny, kdo se na této publikaci podíleli, když vám návštěva Novoknínska přinese potěšení, příjemný prožitek pobytu v přírodě, rozšíření znalostí i prostor pro vytváření názoru na význam zlata pro zdejší kraj. Dovolte, abychom věnovali toto druhé vydání spoluautorům, kteří již dnes nejsou mezi námi.

Editoři